

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

РЕЗЮМЕ

Статтю присвячено визначенню особливостей управління людським капіталом в умовах економічної кризи та обґрунтуванню напрямів його трансформації у кризовій ситуації та на етапі виходу з неї. Висвітлено зміст пріоритетних напрямів трансформації управління людським капіталом на різних рівнях. Запропоновано схему регіонального управління розвитком людського капіталу. Визначено цілі антикризового управління людським капіталом.

Ключові слова: людський капітал, управління людським капіталом, економічна криза, розвиток людського капіталу.

РЕЗЮМЕ

Статья посвящена определению особенностей управления человеческим капиталом в условиях экономического кризиса и обоснованию направлений его трансформации в кризисной ситуации и на этапе выхода из нее. Освещено содержание приоритетных направлений трансформации управления человеческим капиталом на различных уровнях. Предложена схема регионального управления развитием человеческого капитала. Определены цели антикризисного управления человеческим капиталом.

Ключевые слова: человеческий капитал, управление человеческим капиталом, экономический кризис, развитие человеческого капитала.

SUMMARY

Article is devoted to determination of human capital management features in the conditions of an economic crisis and to justification of the directions of its transformation in a crisis situation and at an exit stage from it. The maintenance of the priority directions of human capital management transformation at various levels is shined. The scheme of regional management by human capital development is offered. Purposes of crisis management by the human capital are defined.

Keywords: human capital, human capital management, economic crisis, development of the human capital.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ ДЕПРЕСИВНИХ ТЕРИТОРІЙ

Ключков К.В., спеціаліст 2-ї категорії житлової інспекції комунального підприємства "Керуюча компанія Ленінського району м. Донецька"

Активізація соціально-економічного розвитку України, визнання її у світовій співдружності країн як рівноправного партнера вимагає розробки нових підходів до оцінки стану національної економіки як складної територіальної суспільної системи (ТСС) та її підсистем чи ТСС нижчого ієрархічного рівня - регіонів, адміністративних районів, окремих поселень. У цих підходах має бути враховано те, що в Україну яка в останні роки зробила вагомі кроки на шляху подолання соціально-економічної кризи, актуалізувалося завдання санації депресивних ТСС.

Виникнення й існування депресивних ТСС та поглиблення депресії в їх межах не тільки спричинило посилення диференціації соціально-економічного розвитку регіонів, але й сформувало деякі системні диспропорції, що становить загрозу енергетичній, соціальній, продовольчій та фінансовій безпеці держави.

Для призупинення зростання депресивних явищ та попередження виникнення нових депресивних ТСС, що може у найближчому майбутньому призвести до стримування економічного зростання та погіршення матеріального становища широких верств населення, Кабінет Міністрів України робить послідовні кроки у напрямі визначення пріоритетів регіонального розвитку на період до 2015 р., включення визначених пріоритетів до регіональних стратегій та програм соціально-економічного розвитку з передбаченням відповідних видатків у місцевих бюджетах для забезпечення виконання регіональних і галузевих програм.

Така постановка питання є надзвичайно важливою з огляду на те, що в проєктах регіональних стратегій розвитку можна ставити і вирішувати питання санації депресивних ТСС та подальшої активізації їх розвитку. При цьому виникають важливі теоретичні та прикладні проблеми: виявлення депресивних ТСС на основі науково обґрунтованої системи критеріїв, встановлення глибини їх депресивності, визначення обсягів ресурсів (фінансових, матеріальних та інших), необхідних для санації депресивних ТСС. Такі проблеми є характерними не тільки для України, але і для інших (навіть для розвинених) країн світу. В країнах із розвинутою економікою є значні досягнення у вивченні процесів поглиблення депресивності в межах тих чи інших ТСС та розробленні систем заходів з їх санації. Проте не завжди методологічні установки та методичні розробки закордонних фахівців можна використати в умовах сучасного розвитку національного господарського комплексу.

Є й вітчизняні методики визначення депресивних ТСС, у тому числі й такі, що містяться в нормативно-законодавчих актах, і мають бути, згідно з останніми, обов'язковими для використання. Але апробація цих методик на практиці показала їх недосконалість. У зв'язку з цим актуальність виявлення депресивних ТСС в сучасних умовах України, дослідження їх стану та особливостей функціонування постійно зростає. Вона знайшла відображення у непересічному інтересі вітчизняних вчених до цієї проблематики. Так, заслуговують на увагу роботи українських учених, що охоплюють переважно загальні питання регіонального розвитку (М.Беленький, П.Борщевський, М.Долішній, С.Дорогунцов, Ф.Заставний, С.Злупко, І.Лукинов, В.Пила, СПирожков, С.Писаренко, Я.Побурко, М.Чумаченко, О.Шаблій), а також роботи українських дослідників, що присвячені безпосередньо дослідженню депресивності сучасних вітчизняних ТСС (М.Долішній, В.Куценко, Ф.Заставний, І.Ванда, В.Коваль, Д.Коваль, В.Коломийчук, А.Новікова, Л.Шевчук).

Порівняння досвіду науковців розвинутих країн в сфері вивчення депресивних ТСС із пропозиціями вітчизняних вчених дає змогу зробити висновок про необхідність поглиблення досліджень депресивних ТСС. Отже, актуальність обраної автором теми дисертації зумовлена її значенням та необхідністю пошуку нових шляхів вирішення даної проблеми в умовах ринкових перетворень національної економіки.

Метою дослідження є вивчення зарубіжного й вітчизняного досвіду санації депресивних ТСС та розробка механізму санації депресивних ТСС.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та прикладні аспекти санації депресивних ТСС в умовах трансформації економіки України.

Об'єкт дослідження - депресивні ТСС різного ієрархічного рівня.

Депресивна ТСС - це така територіальна суспільна система конкретного ієрархічного рівня, в якій за відносно короткий проміжок часу висхідні тенденції соціально-економічного розвитку трансформувалися в спадні тенденції. В 90-х роках ХХ ст., тобто в період гострої і затяжної соціально-економічної кризи, коли виникла низка депресивних ТСС різного ієрархічного рівня, інтенсифікувалося формування понятійно-термінологічної системи "Депресивна ТСС", що в значній мірі зумовлено як активізацією вивчення таких систем, так і необхідністю подолання депресивності. Понятійно-термінологічна система "Депресивна ТСС" складається з окремих підсистем, які всебічно характеризують депресивний стан ТСС. Серед них найважливішими є:

1. Підсистема "Об'єкти ТСС" (депресивні сільські поселення, депресивні адміністративні райони, депресивні урбанізовані території, депресивні регіони, депресивний національний комплекс).

2. Підсистема "Депресивні таксони" (ланка, полігон, зона, ареал, район, регіон, тобто будь-яка територія, яка визначається за конкретною депресивною ознакою чи за сукупністю таких ознак).

3. Підсистема "Структурні елементи" (точка, центр, джерело, фокус, ядро, периферія, полюс, антиполюс, вузол).

Крім того, формується універсальна підсистема "Просторові процеси" (розвиток, деградація, поширення, переміщення, стягування, поляризація, вирівнювання, диверсифікація, симплікація), яка пов'язана з функціонуванням об'єктів, описаних поняттями і термінами трьох

**ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ:
РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

попередніх систем.

Досліджені підходи до вивчення депресивних ТСС, що дало можливість поділити на два великих блоки:

1. Блок цільових підходів до вивчення депресивних ТСС, суть яких визначається метою і завданнями дослідження таких ТСС (зокрема, отримання нових теоретичних знань про ТСС, або одержання знань, які мають прикладний характер) (І.Бережна, В.Коваль, Д.Коваль, В.Коломийчук, І.Прокопа, А.Ткаченко, Л.Шепотько).

2. Блок проблемних підходів до дослідження депресивних ТСС, змістом якого є виявлення та вивчення методологічних, теоретичних, методичних та інших проблем функціонування депресивних ТСС (М.Дацишин, Ф.Заставний, М.Ляшевська, А.Новікова).

Конкретизація застосовуваних підходів детермінується використовуваними методиками. Наявні методики (наприклад, методика В.Коломийчука, Ф.Заставного та ін.) є відмінними від тієї, на яку спирається Закон України № 2850-FV 8 вересня 2005 року "Про стимулювання розвитку регіонів", а доцільність використання показників, що наведені в статті 9 цього Закону є дискусійною. Отже, для визначення депресивних ТСС необхідні додаткові показники. Для того, щоб наявна нормативно-законодавча база, що стосується депресивних територій, була дієвою, необхідно внести низку поправок.

В 90-х роках ХХ ст. депресивні процеси були властиві практично для всіх регіонів.

За показником темпу зміни кількості найманих працівників виділяються такі ТСС за ступенем депресивності:

1. Кризово-депресивні ТСС (темп зміни до 55%).
2. Глибоко-депресивні ТСС (темп зміни 56-65%).
3. Депресивні ТСС (темп зміни 66-75 %).
4. Територіальні суспільні системи з загальмованим розвитком (темп зміни 76-85 %).
5. ТСС з сповільненим розвитком (темп зміни 86-95 %).
6. ТСС з відносно стабільним розвитком (темп зміни 96-105 %).
7. ТСС з активним розвитком (темп зміни 106-115 %).
8. ТСС з інтенсивним розвитком (темп зміни 116-125 %).
9. ТСС - ядра соціально-економічного розвитку (темп зміни 126 %).

Таблиця 1

Класифікація ТСС за генезисом депресивності та фактори генезису депресивності ТСС

	за генезисом депресивності		фактори генезису	
Класи депресивних ТСС	Джерело (генезис) депресивності	Характер і ознаки депресії	Фактори генезису депресивності	Характеристика сили дії й тривалості факторів
Циклічно-депресивні ТСС	Депресивність - етап еволюційного розвитку ТСС. Закономірний перехід у завершальну (нисхідну) фазу циклу розвитку ТСС	Поступова деградація ТСС	Поява спадних тенденцій розвитку ТСС і перехід у наступну фазу циклу з ознаками старіння і занепаду	Довготривалі і різної сили дії фактори, які в кінцевому рахунку завершуються якісними змінами - депресивними явищами і процесами
Структурно-депресивні ТСС	Депресивність - результат неузгодженого розвитку та деградації окремих підсистем-елементів структури ТСС	Деградація всіх функцій ТСС в результаті руйнації її структури	Різна кількість і величина інновацій та нерівномірне старіння основних фондів в окремих підсистемах-елементах структури ТСС. вичерпання ресурсів у окремих виробництвах	Надзвичайно диверсифіковані за тривалістю, направленістю і силою дії фактори. Якщо вони діють в унісон, тобто мультиколінеарно, то розвивається обвальна, тотальна, глибока і затяжна депресія.
Функціонально-депресивні ТСС	Депресивність - наслідок втрата рівня розвитку і ролі монофункціональної ТСС в системі вищого ієрархічного рівня	Деградація всіх функцій ТСС в результаті занепаду з тих чи інших причин головної виробничої функції	Фізичне і моральне старіння основних фондів виробництва у монофункціональній ТСС. зниження потреби у продукції цього виробництва, вірага соціальних функцій даною ТСС. вичерпання ресурсів	Один чи сукупність факторів, які діють цілеспрямовано, формуючи вплив на один переважаючий вид виробництва
Залпово-депресивні ТСС	Депресивність – результат аварії, катастрофи	Раптова, непередбачувана руйнація ТСС в результаті катаклізму	Природні катаклізми Наявність в ТСС вибухо-, хімічно, радіоактивно-небезпечних підприємств та раптове порушення їх функціонування в результаті аварій та катастроф Соціальні вибухи	Раптова, неочікувана і, часто, непередбачувана дія фактору руйнівної сили

Крім зазначених вище показників, оцінку депресивності ТСС характеризують: кількість наявного населення, рівень зареєстрованого безробіття, середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників, інвестиції в основний капітал, викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення.

Санація депресивних ТСС в регіональній економіці - це сукупність запланованих і здійснюваних урядовими, державними та іншими структурами найрізноманітніших заходів, спрямованих на оздоровлення соціально-економічного стану цих систем, зокрема на гальмування негативних тенденцій їх поступу з метою активізації соціально-економічного розвитку в найближчій перспективі. Санація депресивних ТСС повинна плануватися і узгоджено здійснюватися з напрямами державної регіональної політики.

З метою визначення можливостей адаптованого цільового застосування в Україні зарубіжного досвіду санації депресивних ТСС його структуровано за такими напрямами:

1. Зарубіжний досвід комплексної санації депресивних ТСС. Санацією можна охопити доволі великі за площею депресивні території, що здійснюється, як правило за допомогою низки заходів, розроблених і обґрунтованих в програмно-стратегічних і планово-прогнозних документах (наприклад, програма розвитку району Аппалацьких гір). Така тотальна санація депресивних ТСС вимагає мобілізації коштів з найрізноманітніших джерел, в тому числі з державного бюджету.

2. Формування спеціальної нормативно-законодавчої бази, основною метою якої є санація депресивних ТСС.

3. Економічні інструменти (субсидії, допомоги, тощо) санації депресивних ТСС. Наприклад, в Німеччині інвестування галузей в депресивних ТСС заохочувалося державними субсидіями.

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

4. Податки як один з найважливіших сучасних інструментів санації депресивних ТСС (в Канаді, Італії, Німеччині у менш розвинених в економічному відношенні ТСС встановлюють менші в порівнянні з іншими ТСС податки).
5. Бюджетне фінансування як інструмент санації депресивних ТСС. Так, в США практикується бюджетне фінансування розвитку окремих секторів місцевої економіки, причому часто 50% спрямовується у сферу інфраструктури.
6. Цільовий розподіл фінансових ресурсів з метою "вирівнювання рівнів" соціально-економічного розвитку ТСС. Так, в Канаді використовувався такий фінансовий інструмент, як "вирівнюючі платежі".
7. Створення нових форм організації та функціонування продуктивних сил (СЕЗ, ВЕЗ, технопарків, технополісів, місті-садів тощо).
8. Сприяння створенню підприємств малого бізнесу в депресивних ТСС. Наприклад, у Великобританії в кінці 1980-х років з метою інтенсифікації санації депресивних районів була прийнята програма розвитку малих фірм.

Необхідне формування механізму управління санацією депресивних територій, який повинен розроблятися як відносно самостійна підсистема механізму регіональної політики України. Шляхи розробки механізму управління санацією депресивних ТСС автор вбачає у: 1) розробці нового законодавства стосовно санації депресивних ТСС в різних регіонах України, зокрема в містах, в тому числі нами пропонується підготовка Закону України "Про санацію депресивних територіальних суспільних систем"; 2) виробленні нового відношення Уряду до функціонування депресивних ТСС; 3) формуванні в складі перспективної регіональної політики нового важливого напрямку соціально-економічного регіонального розвитку - санації депресивних ТСС; 4) активізації діяльності та інтенсифікації самоорганізації всіх економічних суб'єктів, які функціонують в депресивних ТСС; 5) залученні іноземних та вітчизняних інвестицій для регенерації найперспективніших існуючих та для створення нових економічних об'єктів - ядер перспективного соціально-економічного розвитку господарських територіальних утворень; 6) необхідності організації статистичних обстежень та статистичної звітності по депресивних територіях України.

Формування в складі перспективної регіональної політики нового важливого напрямку соціально-економічного регіонального розвитку – санації депресивних ТСС повинно впроваджуватися в практику за допомогою нових економічних інструментів державного стимулювання їх розвитку: фінансової підтримки суб'єктів господарювання, котрі відновлюють чи започатковують на зазначених територіях виробничу діяльність, зокрема, на засадах малого підприємництва; державного інвестування виробничої та соціальної інфраструктури; видачі державних замовлень суб'єктам господарювання; направлення коштів фонду зайнятості на створення робочих місць; надання населенню цільових кредитів на житлове будівництво; сприяння в отриманні міжнародної технічної та інвестиційної допомоги тощо.

Ще один з шляхів розробки механізму управління санацією депресивних ТСС - це залучення іноземних та вітчизняних інвестицій і здійснення виваженої регіональної інвестиційної політики в Україні. В складі державних регіональних програм повинні бути інвестиційні програми - складові елементи регіональної інвестиційної політики, в яких мають бути запропоновані системи заходів, спрямовані на санацію депресивних ТСС. Найближчим часом необхідно розробити Концепцію регіональної інвестиційної політики, яка б не тільки враховувала необхідність санації депресивних ТСС, але й містила низку заходів, спрямованих на її здійснення. Санація депресивних ТСС в сучасній Україні повинна бути домінантною складовою регіональної інвестиційної політики, зокрема і регіональної політики держави загалом.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 08.09.2005 р. № 2850-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – №51. – Ст. 548. – (Зі змін. та допов.)
2. Мельник А.Ф., Монастирський Г.Л., Дудкіна О.П. Муніципальний менеджмент: Навч. посіб. /за ред. А.Ф.Мельник. – К.: Знання, 2006. – 420 с.
3. Методичні рекомендації щодо розробки регіональних стратегій розвитку: Затверджено наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України № 224 від 29 липня 2002р.

РЕЗЮМЕ

Метою дослідження є вивчення зарубіжного й вітчизняного досвіду санації депресивних та розробка механізму санації депресивних територіальних суспільних систем.

Ключові слова: територіальні суспільних систем, депресивність, санація.

РЕЗЮМЕ

Целью исследования является изучение зарубежного и отечественного опыта санации депрессивных и разработка механизма санации депрессивных территориальных общественных систем.

Ключевые слова: территориальные общественных систем, депрессивность, санация.

SUMMARY

The aim is to study overseas and domestic experience depressive rehabilitation and development mechanism sanitation depressed territorial social systems.

Keywords: territorial social systems, depression, rehabilitation.

КОРПОРАТИЗАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Клочкова О.В., старший викладач кафедри міжнародної економіки Донецького національного університету

На сучасному етапі розвитку світової економіки зростає роль міжнародного бізнесу, основними суб'єктами якого виступають корпорації як самостійні, юридично відособлені утворення. Переваги і потенціал корпоративних структур, основою діяльності яких є консолідація капіталу, коопераційні зв'язки та інтегрована взаємодія учасників, об'єднаних загальними цільовими завданнями і економічними інтересами, дозволяють їм функціонувати більш ефективно, ніж окремим самостійним підприємствам.

Корпоративна діяльність все більшою мірою визначає стан і перспективи розвитку сучасної світової економіки в цілому. Глибина і масштабність корпоратизації стосується практично всіх основних галузей економіки і свідчить про об'єктивний характер провідної ролі інтегрованого бізнесу у забезпеченні економічного зростання й індустріального розвитку країн.

Питання управління корпораціями та розвитку корпоративних форм міжнародного бізнесу знайшли відображення у роботах зарубіжних вчених: І. Ансоффа, А. Белорусова, Д. Гамільтона, Ч. Гіла, Р. Гріффіна, І. Гуркова, Дж. Даннінга, А. Демба, М. Іл'їна, С. Лі, Дж. Майєра, С. Пашина, Р. Робінсона, В. Суляна, А. Томсона, М. Хаммера та ін. Українські вчені В. Белашапко, С. Богачов, І. Бузько, О. Вакульчик, В. Євтушевський, Д. Лук'яненко, Ю. Макогон, Г. Назарова, В. Омельченко, Т. Орехова, Є. Палига, О. Рогач, Л. Руденко-Сударєва, І. Сазонець, А. Філіпенко, Г. Чижиков, Г. Черніченко та ін. на основі дослідження світового досвіду управління корпоративними формами у міжнародному бізнесі удосконалили та адаптували наукові концепції стратегічно-орієнтованого корпоративного управління до умов економіки транзитивного типу.